

Asia: VN/15767/2021

Ehdotus kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Diaarinumero: VN/15767/2021

Lausunto ehdotuksesta kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia)

Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi rakentuu osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille. Aineettomat oikeudet ovat nousemassa maailmassa yhä merkittävämmäksi taloudeksi, joten on enemmän kuin tarpeen päivittää kansallista IPR-strategiaa.

Strategian päivityksessä on tärkeää huomioida kaikkien aineettomien oikeuksien hyödyntäminen laaja-alaisesti (tekijänoikeus, tavaramerkki, mallioikeus, patentti, liikesalaisuuden suoja, kasvinjalostajan oikeudet, maantieteelliset alkuperämerkinnät sekä tietovarannot), jotta muuttuvan maailman haasteisiin voidaan vastata. Kansallisesti toimivan ja kilpailukykyisen IPR-järjestelmän kehittäminen sekä kansainvälisen IPR-järjestelmän muokkaaminen mahdollisimman yhdenmukaiseksi ovat elintärkeitä suomalaisen elinkeinoelämän kilpailukyvyille, joten niihin kannattaa panostaa.

Nyt lausunnolla oleva strategiaehdotus on hyvä suunta uudelle tekemiselle. Business Finland haluaa kiinnittää lisähuomiota seuraaviin asioihin:

- Osaamisen kasvattaminen

IPR:t ovat aineeton investointi mutta niiden oikea hyödyntäminen liiketoiminnassa on vielä lapsen kengissä Suomessa erityisesti pk-yrityksissä. IPR-tietoisuuden kasvattaminen on erittäin hyvä asia. Kaikista ei kuitenkaan tarvitse tulla IPR-asiantuntijoita. Tietoisuuden kasvattaminen olisi hyvä aloittaa pakollisena viimeistään alemman tason korkeakoulututkinnossa mutta mieluummin jo

aikaisemmin. Tietoisuuden kasvattamisessa pääpaino pitäisi olla IPR:ien hyödyntämisessä, jolloin käytännön soveltaminen arjessa ja liiketoiminnassa tulee tutuksi. Sillä voitaisiin herättää mielenkiinto syvällisemmän tiedon ja osaamisen äärelle.

o IPR-koulutukseen on jo olemassa lyhyt- ja pitkäkestoista tarjontaa (mm. PRH, patenttitoimistot, IPRUC, Aalto Pro). Niihin hakeutuvat ne, jotka ovat jo huomanneet tarvitsevansa lisää tietoa IPR:stä. PK-yritysten arki on kuitenkin liiketoiminnan pyörittämistä, jolloin kaikkeen ei ehdi. Miten saada koulutuksiin mukaan myös niitä, jotka eivät koe IPR-asioita omassa toiminnassaan tällä hetkellä tärkeäksi mutta voisivat hyötyä siitä tulevaisuudessa liiketoiminnan kehittämisessä ja kasvattamisessa. Toisaalta pelkällä koulutustarjonnalla ei osaamisvajetta ratkaista.

o IPR-strategia osana liiketoimintastrategiaa ja sen toteuttaminen käytännössä ei ole arkipäivää monessakaan pk-yrityksessä. Erityisesti kansainvälisille markkinoille tähtäävien startup- ja pk-yritysten sparraus IP-asioissa on tärkeää. Yritysten pitää osata varautua omien ja muiden IPR:stä syntyviin liiketoiminnan riskeihin ja ottaa IPR:stä luovasti kaikki hyödyt irti, jotta etumatka kilpailijoihin nähden voidaan saavuttaa ja säilyttää. Lähes kaikkiin Business Finlandin rahoittamiin pk-yritysten projekteihin on mahdollista sisällyttää IP-asioihin liittyviä asiantuntijapalveluita, kunhan ne osataan ottaa huomioon projektin suunnitteluvaiheessa. Myös ELY-keskusten myöntämässä yritysten kehittämispalveluissa on mahdollista saada ulkopuolinen kilpailutettu IPR-asiantuntija yrityksen avuksi pohtimaan yrityksen IPR-asioita. Rahoitustakin IP-asioiden sparraukseen on saatavilla.

o Yrityksen IPR-asioiden sparraajaksi sopii parhaiten henkilö, jolla on jo käytännön kokemusta niiden hyödyntämisestä liiketoiminnassa. Suomessa on hyvin vähän puolueettomia IP-toimijoita, joilla ei ole intressiristiriitaa sparrauksen ja esim. IPR:ien hakemiseen liittyvän asiantuntijapalvelun liiketoiminnan kanssa. Intressiristiriita saattaa ohjata yritystä liiketoiminnan näkökulmasta väärään suuntaan. Ammattimainen patenttihakemusten kirjoittaminen ja hakemusprosessin hoitaminen eivät automaattisesti synnytä osaamista IPR-strategian luomiseen osaksi liiketoimintastrategiaa.

o Julkisten toimijoiden osaaminen IPR-asioissa on pääosin heikkoa. IPR:ien roolia osana liiketoiminnan kehittämistä ja kasvattamista ei ymmärretä, IPR:iä ei osata tulkita eikä siten osata sparrata asiakkaita. Tämä voi pahimmillaan johtaa huonoihin julkisen rahoituksen panostuksiin sekä hankaloittaa yrityksen taivalta kansainvälisille markkinoille. Julkisten toimijoiden osaamistason/ymmärryksen nostaminen on siis todella tärkeää. Julkiset toimijat voisivat parantaa yritysten tietoisuutta IPR:istä ja niiden hyödyntämismahdollisuuksista ja rahoittaa asiantuntijapalveluita. Varsinaisen IPR-strategian luominen yritykselle ei ole julkisen tahon tehtävä.

- Erilaisten tietovarantojen hyödyntäminen

Strategiaehdotuksessa nostetaan esiin erilaisten tietovarantojen hyödyntäminen erityisesti IoT:n, tekoälyn ja alustatalouden sovelluksissa. Ehdotuksessa ei ole huomioitu, miten IPR-strategia koskettaa muiden tietovarantojen hyödyntämistä kuten esim. Finngen.

- Tutkimusorganisaatioiden aineettomien oikeuksien kaupallistamisen tukeminen

Tutkimustulosten ja niihin liittyvien aineettomien oikeuksien kaupallistaminen on tärkeä osa innovaatiotoimintaan liittyvää valmistelua. Strategiaehdotuksessa viitataan taustaselvitykseen, jonka

perusteella sanotaan, että tutkimusorganisaatioiden aineettomien oikeuksien tuntemus on rajallista. Kyseisestä kohdasta puuttuu viite, joka mitä ilmeisimmin viittaisi tutkijoille tehtyyn kyselyyn. Tutkijoiden IPR-osaaminen on hyvinkin rajallista, kun taas yliopistojen kaupallistamisprosesseista vastaavissa innovaatioyksiköissä IPR-osaaminen on melko hyvällä tasolla. Innovaatioyksiköt aktivoivat, kouluttavat ja sparraavat tutkijoita IPR:iin ja kaupallistamiseen liittyvissä asioissa. Kokemus on osoittanut, että tutkijat näkevät IP-asiat ja –prosessit tärkeinä siinä vaiheessa, kun ne ovat tutkijan omassa työssä ajankohtaisia. Sitä ennen tarjolla oleva informaatio ja koulutus jäävät normaaliin arkitehtävien alle.

Jokaisella yliopistolla on omat IPR- ja kaupallistamisstrategiansa, koska niitä ei ohjata tulostavoitteiden kautta. Kaupallistamistoimintaa ja IPR:ien hakemista leimaa yliopistoissa rahan puute. Parhaiten resursoituja ja edistyneitä ovat ne yliopistot, jotka toimivat lähempänä elinkeinoelämää. Keskusteluissa seed vaiheen sijoittajien kanssa on tullut esiin, että tutkimuslähtöisen startupin neuvottelut IPR:n siirtosopimuksista voivat kestää jopa niin kauan, että sijoittajilta loppuu kiinnostus. Yhteisen IPR-strategian edistäminen yliopistoihin voisi parantaa tutkijoiden tietoisuutta IPR- ja kaupallistamisprosesseista ja nopeuttaa ainakin startupin neuvotteluja IPR:ien hyödyntämisestä. Business Finland pitää hyvänä yliopistojen kansallisen verkostomaisen toimintamallin valmistelua. Se tuo läpinäkyvyyttä toimintoihin mm. tutkijan siirtyessä yliopistosta toiseen ja parantaa tutkijoiden kaupallistamisosaamista.

- Strategiaehdotuksen toimenpiteet vain julkisten toimijoiden toimenpiteitä

Suomen kilpailukyvyyn kannalta on tärkeää, että Suomi kehittyy tutkimus- ja innovaatioympäristönä ja että yritysten aineettomat investoinnit lähtevät kasvuun. Kansallinen IPR-strategia koskee siis sekä julkista sektoria että yksityistä sektoria. Sen vuoksi on hämmentävää, että kaikki strategian tavoitteita edistävät toimenpiteet nojaavat vain muutamien julkisen sektorin toimijoiden varassa. Julkisen sektorin toimijoita on muitakin, jotka kohtaavat paljon pk-yrityksiä ja voisivat siten olla mukana IPR-strategian toteutuksessa (ELY-keskukset, elinkeinoasiamiehet). Toisaalta julkisen sektorin toimijoiden tehtävänä on pääasiassa luoda mahdollisuuksia, jotta yksityinen sektori voi rakentaa uutta liiketoiminnan näkökulmasta parhaalla tavalla. Kuinka elinkeinoelämä sitoutetaan strategiaan ja sen toteutukseen?

- Avoin innovaatiotoiminta

Avoimen innovaatiotoiminnan merkittäväksi hyödyksi on todettu innovaatiokyklin nopeutuminen. IPR:t ovat oleellinen osa myös avointa innovaatiotoimintaa, vaikka nimestä voisi muuta päätellä. EU projektissa ”Project on Open Innovation and Intellectual Property” (EASME/2019/OP/0017) (viite 1) tutkitaan, millä tavalla IPR:t voivat edistää tai estää avoimen innovaatiotoiminnan toimintamalleja ja niissä syntyvien tuotteiden/palvelujen kaupallistumista. Tutkimusorganisaatioita ja yrityksiä kannustetaan yhteistyöhön mutta onko se tarpeeksi houkuttelevaa esim. pk-yritykselle, jonka IPR ja sopimusosaaminen voi olla vähäistä ja joka pelkää omien IPR:ien ”kaappaamista”. Olisiko Suomessa syytä koota eri osapuolet yhteen pohtimaan yhteistyön pullonkauloja, huolehtimaan yllä mainitun EU-tutkimuksen suositusten täytäntöönpanosta sekä tarvittaessa synnyttää avoimen innovaation perustoimintamalleja ja läpinäkyviä pelisääntöjä Suomessa niin, että se tekisi yhteistyön aloittamisesta houkuttelevampaa niin pk-yrityksille kuin tutkimusorganisaatioillekin. Onko esim.

avoimen tutkimuksen ja datan kokonaishallintaan luotavissa yhteisiä malleja ja pelisääntöjä, jotka edistäisivät avointa innovaatiotoimintaa kaikkien osapuolten aineettomia oikeuksia kunnioittaen.

- Strategian jalkautus

Business Finland pitää hyvänä, että ehdotuksen joihinkin toimenpiteisiin on kirjattu myös aloitusaikataulu. Tavoitteet jäävät herkästi toteutumatta, mikäli toteutukseen ei ole sovittu mitään seuranta. Aikataulu välitavoitteineen olisi hyvä lisä kaikkiin toimenpiteisiin, jotta strategiaehdotuksen tavoitteet on mahdollista saavuttaa aikataulussa.

Viite

1. <https://www.ifm.eng.cam.ac.uk/research/innovation-and-ip-management/research-projects/easmeipoint/>

Rantanen Jaana
Business Finland Oy - Fast Growth